

สรุปเอกสารวิจัยส่วนบุคคล

เรื่อง ความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ผู้เขียนเอกสารวิจัย

บทนำ

สมาชิกประเทศอาเซียน ซึ่งได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย มีความเห็นพ้องต้องกันในอันที่จะจัดให้มีกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างประเทศสมาชิก จึงได้จัดตั้งหน่วยปฏิบัติงานพิเศษด้านการศึกษาของอาเซียนขึ้นคณะหนึ่ง (ASEAN Education Task Force) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากประเทศสมาชิก ประเทศละไม่เกิน ๒ คน หน่วยปฏิบัติงานพิเศษนี้มีสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติของประเทศฟิลิปปินส์เป็นผู้ประสานงาน ภารกิจที่หน่วยปฏิบัติงานพิเศษได้รับมอบหมาย คือ การศึกษาและวิจัยขั้นพื้นฐาน (Baseline Studies) เพื่อนำผลมาใช้ประกอบการพิจารณา กำหนดกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียนต่อไป ผู้วิจัยได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนประเทศไทยในหน่วยปฏิบัติงานพิเศษด้านการศึกษาของอาเซียนด้วยผู้หนึ่ง โดยได้ร่วมทำการวิจัยค้นคว้ากับสมาชิกของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษ ตั้งแต่เริ่มงานในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนกระทั่งแล้วเสร็จ เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการใหม่ที่ประเทศไทยมีผลประโยชน์ร่วมอยู่ด้วยเป็นอันมาก ผู้วิจัยจึงได้เขียนเอกสารวิจัยนี้ขึ้นโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากรายงานของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษ และการประมวลวิเคราะห์ข้อมูล และข้อวินิจฉัยเพิ่มเติมโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และสามารถใช้ประกอบการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายไทยได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อ

๑. ประเมินเหตุผลและความจำเป็นในการที่จะต้องมีความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
๒. สืบหาข้อมูลและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการทางการศึกษาที่มีอันดับความสำคัญสูง ในสมาชิกประเทศอาเซียน เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงการและกิจกรรมขั้นต้นสำหรับความร่วมมือด้านการศึกษาต่อไปในอนาคต

๓. ประมวลความเห็นของผู้บริหารการศึกษาระดับสูงในสมาชิกประเทศ
อาเซียนเกี่ยวกับกลไกการประสานงานเพื่อการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษา

๔. พิจารณาหาแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย
ในตารางที่จะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการสำรวจโดยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้ทำการ
วิจัยได้สร้างแบบสอบถามส่งให้ผู้บริหารการศึกษาระดับสูง และผู้บริหารงานวางแผน
พัฒนาประเทศของสมาชิกประเทศอาเซียนทุกประเทศตอบ แล้วนำผลการสอบถามแบบ
สอบถามมาวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ผู้วิจัยทั้งคณะ
ได้เดินทางไปยังสมาชิกประเทศอาเซียนทุกประเทศ และทำการสัมภาษณ์ผู้บริหาร
การศึกษาของหน่วยงานระดับชาติ เป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นสุดท้ายเพื่อจะใช้เป็น
พื้นฐานในการจัดทำรายงานและข้อเสนอแนะต่ออาเซียน สำหรับเอกสารวิจัยนี้
ก็ได้อาศัยผลการวิจัยเบื้องต้นดังกล่าวเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่ง ในการพิจารณาหาแนวทางการ
ดำเนินงานที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ในการเข้าร่วมกิจกรรมความร่วมมือ
ด้านการศึกษาของอาเซียน นอกเหนือจากการค้นคว้าจากเอกสารและการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเพิ่มเติมภายในประเทศ

ผลของการวิจัย

ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. สมาชิกประเทศอาเซียนทุกประเทศเห็นความจำเป็นและยินดีที่จะ
ร่วมมือซึ่งกันและกันทางด้านการศึกษาอย่างเต็มที่

๒. ความร่วมมือด้านการศึกษาควรจะมี ๔ ประการ คือ

๒.๑ กิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษา จะเน้นการเสริมสร้างความ
ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาประเทศ

๒.๒ โครงการความร่วมมือด้านการศึกษา จะมุ่งการเสริมสร้าง
ความสามารถของประเทศสมาชิกให้สามารถพึ่งตนเองได้
โดยการแลกเปลี่ยน และร่วมใช้ทรัพยากรและความชำนาญ
การระหว่างประเทศสมาชิกเป็นสำคัญ จะไม่จัดตั้งองค์กร
ระดับภูมิภาคขึ้นใหม่

๒.๓ กิจกรรมความร่วมมือจะไม่ซ้ำซ้อนกับกิจกรรมขององค์การที่มีอยู่แล้วในภูมิภาคนี้ แต่จะเป็นกิจกรรมเสริม รวมทั้งมุ่งใช้กิจกรรมและทรัพยากรขององค์การระดับภูมิภาคที่มีอยู่แล้วให้ได้ประโยชน์สูงสุด

๒.๔ เนื่องจากปัญหาทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม วิธีการที่จะใช้แก้ปัญหาด้านการศึกษาจะเป็นแบบพหุวิทยาการ (Multi-Disciplinary Approach)

๓. ปัญหาและความต้องการด้านการศึกษามีอันับความสำคัญสูงของสมาชิกประเทศอาเซียนประกอบด้วย การพัฒนากำลังคน (Manpower Development) การฝึกหัดครู (Teacher Education) ระบบการศึกษา (Education System) และการศึกษาพิเศษ (Special Education)

๔. โครงการขั้นต้น (Initial Projects) ที่ควรได้รับการพิจารณาเพื่อสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการตามข้อ ๓ ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับการทำงานสำหรับเยาวชน ในและนอกระบบโรงเรียน (Work Education for In-School and Out-of School Youth) การปฏิรูปการฝึกหัดครู (Teacher Education Reform) การพัฒนาระบบสารสนเทศ (Management Information Systems) การพัฒนาแบบทดสอบมาตรฐาน (Test Development) และการศึกษาพิเศษ (Special Education)

๕. กิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษาคควรจะประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการศึกษา (Information Exchange) การแลกเปลี่ยนบุคลากร (Personnel Exchange) การวิจัยร่วม (Cooperative Research) การประชุมสัมมนาและฝึกอบรม (Seminar, Conference and Training)

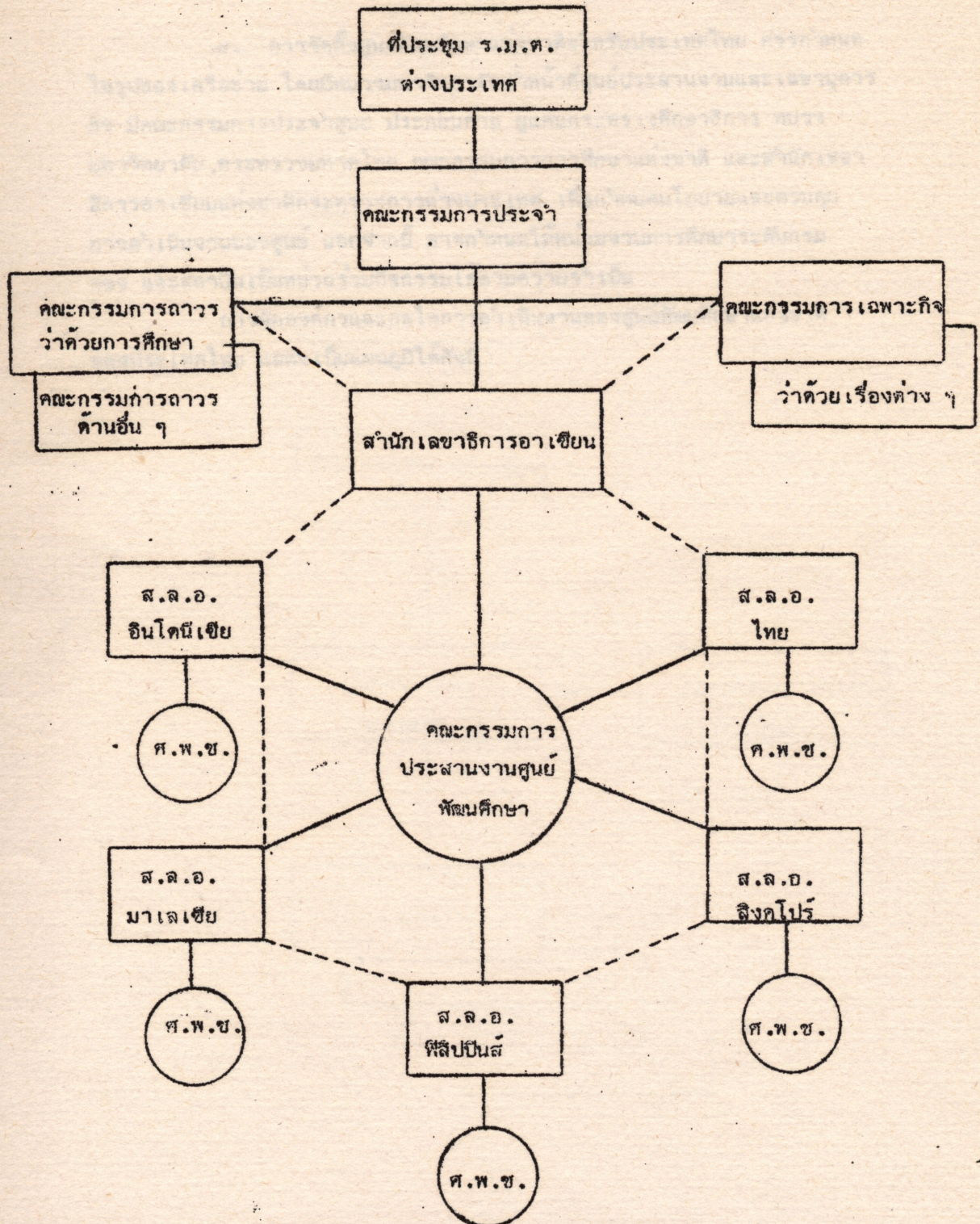
โครงการขั้นต้นและกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษา สรุปได้ดังที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

โครงการขั้นต้น	กิจกรรม			
	การแลกเปลี่ยน ข่าวสาร	การแลกเปลี่ยน บุคลากร	การวิจัยร่วม	การฝึกอบรม สัมมนา
๑. การศึกษาเกี่ยวกับการงาน	✓	✓	✓	✓
๒. การปรับปรุงการฝึกหัดครู	✓	✓	✓	✓
๓. การพัฒนาแบบทดสอบ	✓	✓	✓	✓
๔. ระบบสารสนเทศ	✓	✓	✓	✓
๕. การศึกษาพิเศษ	✓	✓	✓	✓

๖. กลไกการประสานงาน ควรจัดตั้งในรูปเครือข่ายเรียกว่า เครือข่าย
การประสานงานด้านการศึกษาระหว่างอาเซียน (ASEAN Network of Development
Education Centers - ANDEC) โดยให้แต่ละประเทศกำหนดให้มีศูนย์พัฒนาศึกษา
แห่งชาติ (National Development Education Center - NaDEC) ขึ้นรับ
ผิดชอบดำเนินโครงการความร่วมมือด้านการศึกษ ส่วนการประสานงานระหว่าง
สมาชิกประเทศอาเซียนนั้นให้อาศัยกลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้ว

กลไกการประสานงานของอาเซียน แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

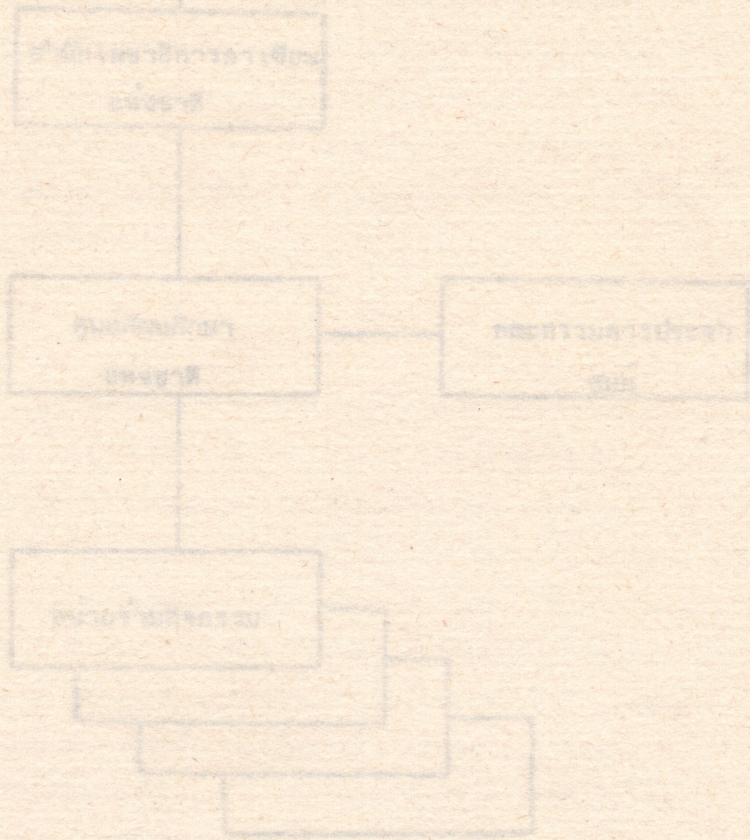
การจัดองค์กรและกลไกการประสานงานด้านการศึกษาของอาเซียน
ตามความเห็นของผู้วิจัย

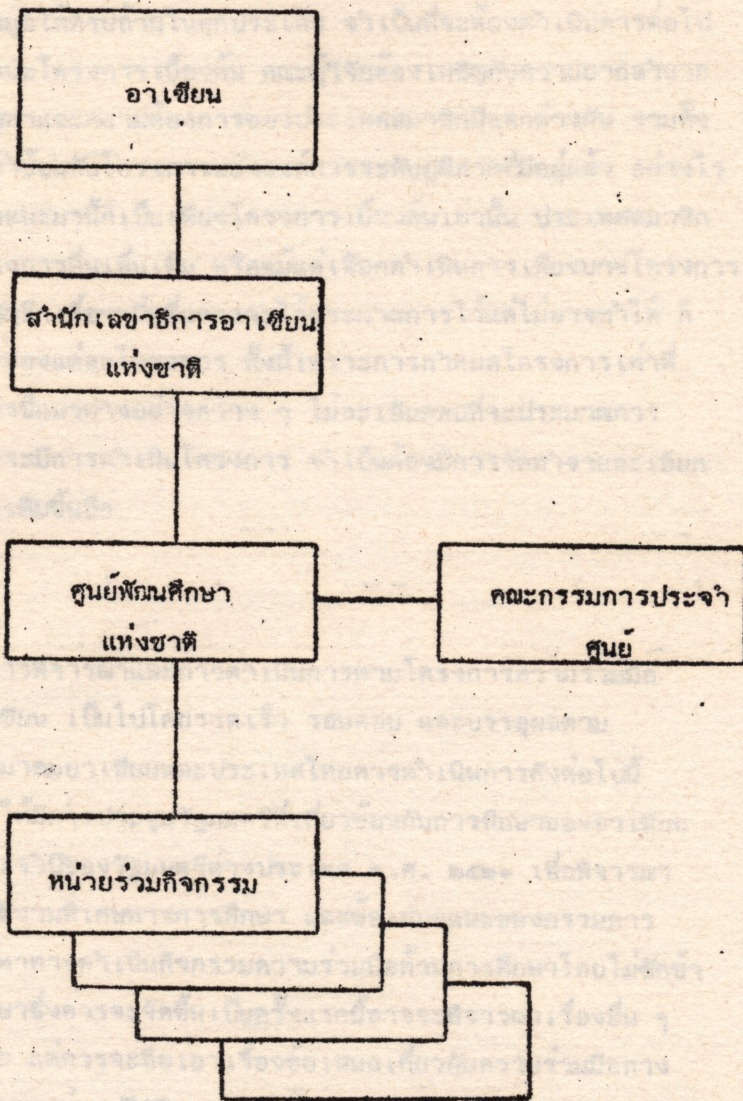
หมายเหตุ ๑. ส.ล.อ. หมายถึง สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ
 ๒. ศ.พ.ช. หมายถึง ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติ

๗. การจัดตั้งศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติสำหรับประเทศไทย ควรกำหนด
ในรูปของเครือข่าย โดยมีทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ศูนย์ประสานงานและเลขานุการ
กิจ มีคณะกรรมการประจำศูนย์ ประกอบด้วย ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ทบวง
มหาวิทยาลัย กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักเลขา
ธิการอาเซียนแห่งชาติกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อกำหนดนโยบายและควบคุม
การดำเนินงานของศูนย์ นอกจากนี้ อาจกำหนดให้หน่วยงานการศึกษาระดับกรม
กอง และสถาบันเป็นหน่วยร่วมกิจกรรมได้ตามความจำเป็น

การจัดองค์กรและกลไกการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติ
ของประเทศไทย แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

องค์กรและกลไกการประสานงานของศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติ
ของประเทศไทย

อภิปราย

การวิจัยตามโครงการนี้เป็นการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานที่มีเวลาจัดทำจำกัดเพียง ๔ เดือน และครอบคลุมประเทศสมาชิกทั้ง ๕ ประเทศ ผลการวิจัยจึงอาจจะไม่สมบูรณ์ทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจทรัพยากรด้านการศึกษา (Resources and Facilities) ซึ่งเป็นส่วนของแบบสอบถามไม่สามารถประมวลผลข้อมูลได้ครบถ้วนในทุกประเทศ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปในการพิจารณาเสนอแนะโครงการเบื้องต้น คณะผู้วิจัยต้องเผชิญกับความยากลำบากเป็นอันมาก เพราะปัญหาและความต้องการของประเทศสมาชิกมีแตกต่างกัน รวมทั้งจะต้องพยายามไม่ให้ซ้ำซ้อนกับโครงการขององค์การระดับภูมิภาคที่มีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามโครงการที่เสนอแนะมานี้ก็เป็นเพียงโครงการเบื้องต้นเท่านั้น ประเทศสมาชิกอาจพิจารณาเลือกโครงการอื่นเพิ่มเติม หรือแม้แต่เลือกดำเนินการเพียงบางโครงการก็ย่อมทำได้ เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งซึ่งควรจะได้ประมวลการไว้แต่ไม่อาจทำได้ ก็คือทรัพยากรที่ต้องการของแต่ละโครงการ ทั้งนี้เพราะการกำหนดโครงการเท่าที่เสนอไว้นี้เป็นเพียงการชี้แนวทางอย่างกว้าง ๆ ไม่ละเอียดพอที่จะประมวลการด้านทรัพยากรได้ เมื่อจะมีการดำเนินการ จำเป็นต้องมีการจัดทำรายละเอียดและแผนปฏิบัติการเพิ่มเติมขึ้นอีก

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การพิจารณาและการดำเนินการตามโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียน เป็นไปโดยรวดเร็ว รอบคอบ และบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าประสงค์ไว้ สมาคมอาเซียนและประเทศไทยควรดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. จัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของอาเซียนขึ้น ก่อนการประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๒๑ เพื่อพิจารณารายงานของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษทางการศึกษา และข้อเสนอแนะของกรรมการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้หาทางดำเนินกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษาโดยไม่ชักช้า การประชุมรัฐมนตรีศึกษาซึ่งควรจัดขึ้นเป็นครั้งแรกนี้อาจจะพิจารณาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย แต่ควรจะต้องถือเอาเรื่องข้อเสนอเกี่ยวกับความร่วมมือทางการศึกษาของอาเซียนของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษด้านการศึกษา เป็นวาระหลักของการประชุม

๒. สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติของประเทศไทย ควรจะได้มีการติดตาม เร่งรัดการพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับข้อเสนอของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษด้านการศึกษา ซึ่งอนุกรรมการฝ่ายการศึกษาของอาเซียนเห็นชอบด้วยในหลักการแล้ว เพื่อให้มีวิริยชัยขั้นสุดท้ายโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อประเทศสมาชิกจะได้เริ่มมีความร่วมมือทางด้านนี้อย่างจริงจัง

๓. ประเทศไทยควรจะได้พิจารณาเตรียมการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติตามที่ได้เสนอแนะไว้แต่เนิ่น ๆ เพื่อว่าเมื่ออาเซียนมีวิริยชัยขั้นสุดท้ายแล้วจะได้ดำเนินการได้ทันที ในระหว่างที่รอการพิจารณาวิริยชัยขั้นสุดท้าย ประเทศไทยน่าจะพิจารณาดำเนินกิจกรรมความร่วมมือในรูปทวิภาคี (Bi-Lateral Cooperation) กับประเทศสมาชิกในบางโครงการที่เป็นปัญหาและความต้องการของประเทศไปพลางก่อน เช่น อาจจะมีการร่วมมือกับประเทศฟิลิปปินส์ทางด้านการพัฒนาข้อทดสอบมาตรฐาน เป็นต้น

๔. เนื่องจากประเทศออสเตรเลียได้ให้ความสนใจที่จะช่วยเหลือทางด้านการเงินแก่โครงการด้านการศึกษาของอาเซียนมาตั้งแต่ต้น รวมทั้งได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของหน่วยปฏิบัติงานพิเศษด้านการศึกษาของอาเซียนมาแล้ว น่าที่ทางอาเซียนจะได้เจรจาหาแหล่งขอความช่วยเหลือจากประเทศนี้ต่อไป รวมทั้งเสาะแสวงหาความช่วยเหลือจากองค์การมูลนิธิต่างประเทศอื่น ๆ ที่ไม่มีข้อผูกมัดด้วย

๕. เนื่องจากขอบเขตของกิจกรรมด้านการศึกษากว้างขวาง และซับซ้อน อาเซียนควรพิจารณาปรับปรุงกลไกการดำเนินงานเพื่อให้โครงการและกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษา รวมทั้งกิจกรรมความร่วมมือด้านอื่น ๆ มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพการดำเนินงานมากขึ้น ทางด้านการศึกษาเห็นควรให้มีคณะกรรมการถาวรว่าด้วยการศึกษาขึ้นเป็นการเฉพาะ ส่วนกลไกการประสานงานนั้นควรจัดให้มีขึ้นต่อน้อยลง การจัดองค์กรและกลไกการประสานงานตามที่เสนอแนะไว้ อาจจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

๖. ความสัมพันธ์เชิงงาน (Working Relations) ระหว่างองค์การระดับภูมิภาคที่มีอยู่แล้ว และกลไกการดำเนินงานของอาเซียนด้านการศึกษา ควรจะได้มีการพิจารณาเสริมสร้างขึ้นอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน และเพื่อร่วมมือผดึกกำลังซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ของโครงการและกิจกรรมด้านการศึกษาในภูมิภาคนี้ในอนาคต